

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՍՄԻԿ ԱՄԻՐՁԱՆՅԱՆ

ԴԻԱՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՅԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱՅԻՆ

ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԿԱՅԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱՍՅՈՒՆ

DOI: 10.24234/journalforarmenianstudies.v4i71.216

ԱՍՓՈՓՈՒՄ

Ազգային դպրոցի՝ որպես կրթության և ազգային անվտանգության կայացման հիմնասայան, ուսումնասիրությունը ոչ միայն մեծ հետաքրքրություն, այլև կարևորություն է ներկայացնում այն առումով, որ այն, չնայած հրապարակի վրա եղած ոչ այնքան բազմաթիվ ուսումնասիրությունների առկայությանը, ցարդ վիճահարույց է, և շատ հարցեր նորովի գնահատման կարիք ունեն, ինչպես օրինակ՝ Ազգային դպրոցի ստեղծման գործընթացային քայլաշարը, կրթության ընթացքում ազգայինի պահպանման ուղիներն ու մեթոդները, ժամանակակից տեխնոլոգիաների, գիտատեխնիկական առաջընթացի ու ազգայինի փոխհարաբերության ճիշտ կառուցումը և այլ հարցեր: Այս հարցերին ենք փորձել անդրադարձնալ սույն հոդվածում՝ ազգայինի գաղափարը ներկայացնելով մինչև «Ազգային կրթություն» և «Ազգային դպրոց» հասկացությունները:

Հոդվածի¹ գլխավոր նպատակն է ուսումնասիրել Ազգային դպրոցի ստեղծման հիմքերն ու հնարավորությունները, կանխատեսել դրա կայացման ճանապարհին հնարավոր ռիսկերը, բացահայտել Ազգային դպրոցի տեղն ու դերը կրթության զարգացման և մեր հասարակության կյանքում՝ գնահատելով դրա ազդեցությունը

¹ Հոդվածը որպես զեկուցման նյութ ներկայացվել է 2024 թ. օգոստոսի 29-30-ը ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի և «Գեղարդ» գիտավերլուծական հիմնադրամի կողմից կազմակերպված «Պատմամշակութային ժառանգության հիմնախնդիրները հետխորհրդային շրջանում» թեմայով միջազգային գիտաժողովում:

ազգային անհատի ձևավորման վրա, առաջարկել լուծումներ Ազգային դպրոցի մոդելի իրագործման ուղղությամբ:

Սույն հետազոտության արդյունքում պարզ են դառնում Ազգային դպրոցի՝ որպես կրթության և ազգային անվտանգության հիմնասյան կայացման գործընթացի թույլ կողմերը, որոնցում առկա հիմնախնդիրները և դրանց լուծման ուղիների ընտրությունը թե՛ խիստ կարևոր, թե՛ խնդրահարույց կարող են լինել Ազգային պետության գոյության և հարատևման համար:

Բանալի բառեր և արտահայտություններ. Ազգային դպրոց, պետություն, ազգային կրթություն, մեթոդ, ուսուցիչ, մարտահրավեր, տեխնիկական առաջընթացը, կրթական պահանջներ:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ազգային դպրոցի հարցի նորովի վերախնամաստավորումը առաջնային է դառնում հատկապես ՀՀ ներկա ռազմաքաղաքական իրավիճակի տեսանկյունից, երբ ադրբեջանական ակնհայտ ագրեսիայի պայմաններում առավել հրատապ է դառնում թուրք-ադրբեջանական կեղծարարությանը պատշաճ պատմագիտական և քաղաքական հակահարված տալու անհրաժեշտությունը, ինչը, կարծում ենք, պետք է սկսել Ազգային անհատի կերտմամբ:

Ազգային լինելը այսօր ակներև ժամանակակից է: Հագուստի, զարդեղենի, պարագաների, կահավորանքի նորաձևությունը ողողված է ազգային տարրերով: Անգամ նորաձիհներին տրվող անունների մեջ ենք այսօր առավել ազգային, քան երբևէ: Նման երևույթները հակազդեցության բնական ձևեր կարելի է համարել համաշխարհային գլոբալիզացիայի դեմ: (Ակնհայտ է, որ ներկա գլոբալացումն առաջիկա տասնամյակներում շատ կոնկրետ ազդեցություն է ունենալու հասարակության կենսագործունեության բոլոր ոլորտների՝ տնտեսության, քաղաքականության, գիտության, կրթության և մշակույթի վրա) (Աթոյան Վ., 2014): Աշխարհասփյուռ հայ ժողովրդի համար նման կենսակերպի որդեգրումը ապահովագրում է ազգին արևմտականության (westernization) սպառնալիքից:

Սա լավ է, բայց՝ ոչ բավարար: Պետականություն ունենալը հայ ազգի համար միշտ եղել է ազգապահպանության գործընթացի և՛ միջոց, և՛ նպատակ: Հետևաբար

այս երկու արժեքները խիստ կապված են պատճառահետևանքային բազում կապերով: Հատկապես արդի ժամանակահատվածում մարտահրավերները այս առումով ավելի քան լուրջ են, նույնիսկ՝ սպառնալից:

Հետևաբար հարկ էնք համարում խոսել ազգային ինստիտուտներից ազգային կրթության և ազգային դպրոցի մասին՝ որպես ազգային պետության գոյության և կայուն զարգացման գրավական: Այն, որ կրթությունը պետք է ծառայի պետության ամրությանը, իսկ պետությունը՝ վերջինիս զարգացմանն ու կայացմանը, դա հայտնի է բոլորիս, սակայն թե որքա՞ն խորքային են այս կապերը այսօր արդեն՝ առաջնային ազգային անվտանգության ռազմավարության տեսանկյունից, այս մասին, թերևս, արժե խոսել:

ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Աշխատանքի մեթոդաբանական հետազոտության համար առաջնային հիմք են ծառայել Հայաստանի պետական մանկավարժական համալսարանի կողմից լույս ընծայված գիտաժողովի նյութերի ժողովածուն, «Կրթության մասին» ՀՀ օրենքը՝ մասնավորապես հոդված 4-րդ և 5-րդ, ՀՀ Ազգային անվտանգության ռազմավարական ծրագիրը, համացանցային նյութեր, նոր ՀՊԶ-ի ներդրմանն ուղղված մասնագիտական վերապատրաստումների ընթացքում ձեռք բերված մեր հմտություններն ու կարողությունները, դասապրոցեսների ու տարաբնույթ դաս-միջոցառումների ընթացքում ուսուցիչների կողմից գործադրվող մեթոդները և այլն:

Նշված նյութերի համադրման, համեմատման և վերլուծության մեթոդաբանությամբ փորձ է արվել վեր հանել ժամանակակից Ազգային դպրոցի էությունն ու ապագայի տեսլականը:

ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ

Պետությունը և պետականությունը բարձրագույն արժեքներ են: Ուսուցիչ-աշակերտ համագործակցության վերջնարդյունքը պետք է լինի ոչ միայն ինտելեկտուալ, այլև ազգային անհատի ձևավորումը: Ահա թե ինչպես պետք է կրթությունը ծառայի պետության կայացման և պետականության պահպանման գործին: Ազգային անվտանգության ռազմավարության տեսանկյունից ազգապահպանությունը՝ հայապահպանությունը, հիմնարար արժեք է Հայաստանի

Հանրապետության անվտանգ և հարատև գոյության համար: Ասվածի հետ անխուս համաձայնվելու համար բավական է ուշադիր նայել վերջինիս քարտեզին: Աշխարհագրական նման պայմաններում (քաղաքակրթական և առևտրական խաչմերուկներ, սահմանակից ոչ բարեկամ պետություններ) բազմաբնույթ «փոթորիկներին» դիմակայելու ամենակուրտ վահանը պետք է լինի ազգային սերնդի ձևավորումը: Հետևաբար հայ ազգը կարիք չունի պարզապես պետության: Այն կարիք ունի ազգային պետության: Նմանօրինակ պետությունը և՛ նպատակը, և՛ երաշխավորը պիտի լինի Ազգային դպրոցի համար: Հայապահպանության գործում հայագիտական ճյուղերի՝ հայոց լեզվի, գրականության, պատմության և մշակույթի՝ որպես ազգային հոգևոր ժառանգության հարատևությունն ապահովող և ազգային ինքնությունը ձևավորող գործոնների զարգացումը և սերնդից սերունդ ճիշտ փոխանցումը առաջին հերթին Ազգային դպրոցի գործառույթն է: Միննույն ժամանակ Ազգային դպրոցի ցանկալի մոդելը պետք է հետ չմնա գիտակրթական ոլորտի համաշխարհային նվաճումներից: Վերջիններիս ճիշտ տեղայնացումը ազգային կրթական համակարգում կկանխի «ուղեղային արտահոսքը»:

Հենց այս պատճառով այսօր շատ է խոսվում Ազգային դպրոցի, դրա տարբեր կառուցվածքային ձևերի (փորձ է կատարվում ստեղծել այդ ձևերը, այդ թվում՝ ավագ ու մասնավոր դպրոցների տեսքով) մասին, տարբեր անվանումներ են տրվում, նորամուծություններ են կատարվում՝ փորձելով վերափոխել մեզ ժառանգություն հասած դպրոցը: Հետևաբար, որպես այդ ամենի արդյունք պետք է ընդգծել, թե որքանով է պահպանվել և փոփոխվել հին դպրոցը, քանի որ հենց այդ փոփոխությունների ընթացքում է պետք կարողանալ փոխանցել հնից եկող ազգային տարրերը, և պահպանել դրանք նորամուծությունների արդյունքում: Այսինքն՝ որքանով է մեզ հաջողվել ձևավորել Ազգային դպրոց՝ ազգային կրթական որոշակի համակարգով, որի նպատակն է ազգային դաստիարակության միջոցով (որի հիմքում պետք է լինեն ազգային կենսափորձը, մշակույթը, լեզուն, բարոյականությունը և այլն) ձևավորել ազգային անհատ: Այդպիսով, ազգային կարող է լինել այն, ինչ բխում է ազգի բնական գենետիկական որակներից, հետևաբար Ազգային դպրոցը նախևառաջ միտված է գենետիկական-ժառանգական

միասնական որակ ունեցող ազգային սերունդ կազմավորելուն: Եվ դա արվում է դասավանդվող առարկաների միջոցով:

Ամեն ազգ կարող է յուրովի պատկերացնել Ազգային դպրոցի մոդելը, բայց դրա հիմքում միշտ դրվում է ազգային գաղափարախոսությունը: Օրինակ՝ ֆիններն իրենց ազգային էպոսն անցնում են առաջին դասարանից մինչև վերջինը, և Հելսինկիում կա հատուկ ինստիտուտ, որը զբաղվում է միայն էպոսի ուսումնասիրմամբ (**Դոլուխանյան Ա., 2023**): Ազգայինի նկատմամբ «յուրովի» մոտեցում է որդեգրել Ադրբեջանը, որի ԳԱԱ-ում վերջերս բացվեցին այսպես կոչված «Արևմտյան Ադրբեջանի» ուսումնասիրություններին վերաբերվող շինծու բաժիններ, որի ձևակերպման տակ ենթադրվում է ՀՀ ներկայիս ինքնիշխան տարածքը:

Մեր ուսումնասիրությունների ընթացքում եկանք եզրահանգման, որ իրականում Ազգային դպրոց ստեղծելը բարդ գործընթաց է՝ պայմանավորված բազմաթիվ գործոններով, որոնցից փորձել ենք առանձնացնել մի քանիսը՝ հաշվի առնելով մեր մանկավարժական գործունեության ընթացքում ձեռք բերած փորձը, դժվարություններն ու մարտահրավերները:

Ըստ այդմ՝ Ազգային դպրոցի կերտման ճանապարհին առանձնացրել ենք հետևյալ գործոնները.

1. Համաշխարհային գիտատեխնիկական առաջընթաց

Մի կողմից անհրաժեշտ է ընդառաջ գնալ զարգացող ու ժամանակակից աշխարհին, մյուս կողմից՝ պահպանել ազգայինը, ինչը բավականին դժվարին մարտահրավեր է: Այսօրվա հայ դպրոցը, վերցնելով համաշխարհային գիտատեխնիկական առաջընթացի փորձը, պետք է պահպանի ազգային որակական հատկությունները, կենսափորձը, լեզուն, պատմությունը, մշակույթը: Դա բնավ չի սահմանափակում համամարդկային արժեքներին ու գաղափարներին հասու, դրանցով առաջնորդվող սերունդ դաստիարակելու կրթական պահանջները: Դեռևս V դարում Մովսես Խորենացին հայ հանրությանը պատգամում է դառնալ իր ժամանակի հունահելլենական մշակութային ու կրթական կյանքի հետևորդ (**Դոլուխանյան Ա., 2023**): Հետևաբար, Ազգային դպրոցը

ինքնըստինքյան ստանձնում է Տեսակի Նորոգման Ու Պահպանման Օրենքի իրագործումը **(Ազգային Դպրոց,**

[https://vahagnakanch.wordpress.com/2008/06/06/%D5%A1%D5%A6%D5%A3%D5%A1%D5%B5%D5%AB%D5%B6-%D5%A4%D5%BA%D6%80%D5%B8%D6%81/\)](https://vahagnakanch.wordpress.com/2008/06/06/%D5%A1%D5%A6%D5%A3%D5%A1%D5%B5%D5%AB%D5%B6-%D5%A4%D5%BA%D6%80%D5%B8%D6%81/)):

2. Հայրենանվիրություն և հայրենասիրություն

Հայրենասիրությունը խորապես սոցիալական երևույթ է, հասարակության գոյության և զարգացման հզոր աղբյուր, մարդու կենսունակության և կենսակայունության բնութագրիչ, իսկ ահա կրթության ոլորտը առաջին և կարևորագույն ասպարեզն է, որտեղ անհրաժեշտ է ներմուծել հայրենասիրական գաղափարներ ու ոգի (**Եղիազարյան Ս., 2023**): Ազգային դպրոցի առաքելությունն է հայրենասիրությունը դիտարկել որպես գիտելիքահեն կրթության հիմք, իսկ մերօրյա իրականության պայմաններում այն ամենակարևոր և մեծ արժեքներից է:

Ազգային ինքնագիտակցությամբ օժտված, հայրենասերի բարձր կոչմանն արժանի, հայրենիքի գաղափարը վեր դասող քաղաքացի դաստիարակել կարող ենք՝ սովորողներին նախևառաջ հաղորդակից դարձնելով նախահայրերի փառապանծ անցյալին և ներառելով ռազմահայրենասիրական թեմաներով տարբեր միջոցառումների մեջ: Այս տեսանկյունից ներկա սերունդն առավել գաղափարակից է նշված երևույթներին, քանի որ տեղի ունեցած Արցախյան պատերազմի կենդանի վկան է: Այս սերունդը կարող է տեսնել մերօրյա հերոսներին, խոսել նրանց հետ, հանդիպումներ ունենալ նրանց հետ, ինչը պետք է դառնա Ազգային դպրոցի պրակտիկ կրթության մի էտապը՝ նպատակ ունենալով նաև ներդրում ունենալ հայոց պատմության նորագույն շրջանի կերտման աշխատանքներին:

3. Դասագրքի կարևորություն

Ինչպես նշեցինք, գիտատեխնիկական առաջընթացի արդյունքում այսօր հնարավորություն կա դասապրոցեսը հազեցնել S2S տարատեսակ գործիքներով: Բայց շատ դպրոցներում այդ հնարավորության բացակայությունը կամ սահմանափակվածությունը առաջին պլան է մղում դասագիրքը՝ որպես ամենակարևոր գործոն:

Առհասարակ հետխորհրդային շրջանում հրատապ դարձավ ազգային դասագրքերի հրատարակման հարցը, հատկապես «Հայոց պատմության», ինչն առ այսօր կարծես լիարժեք լուծում չի ստացել: Պետք է նշել սակայն, որ հետխորհրդային շրջանում հայոց պատմության մի շարք հարցեր, ինչպես օրինակ Հայկական Լեոնաշխարհում առաջին պետական կազմավորումների, հայ ազգային կուսակցությունների, հայոց ցեղասպանության, Հայաստանի առաջին հանրապետության, Հայաստանի խորհրդայնացման և այլն, նորովի շարադրվեցին և վերախմբվեցին՝ արտացոլվելով նոր դասագրքերում: Ըստ այդմ կարևորվում է դասագրքերում հայոց պատմության օբյեկտիվ ներկայացումը, որպեսզի սերունդը համոզված լինի, որ իր պատմությունը ճիշտ է շարադրված, և մի օր սեփական պրպտումների արդյունքում չկանգնի հարցականի առջև:

Կարող ենք համոզված փաստել, որ մեր դասագրքերում իսպառ բացակայում է կեղծ պատմաշինարարությունը, ինչը որոշ երկրներում ոչ միայն լայն ծավալ է ստանում, այլև պետական մակարդակով խրախուսվում է: Օրինակ 6-րդ դասարանի Ադրբեջանի պատմության դասագրքում նշված է, որ ներկայիս ադրբեջանցիների նախնիները շումերների ժամանակակիցներն են եղել, իսկ շումերներն ունեցել են թյուրքական ծագում (**Мелконян А., 2022**):

Այդ թեզից էլ բխեցնում են, որ ժամանակակից Հայաստանը «ձևավորվել է» Արևմտյան Ադրբեջանի տարածքում:

7-րդ դասարանի «Ադրբեջանի պատմություն» դասագիրքը «մեկնաբանում է», որ Հայաստանը 18-րդ դարի պատմական քարտեզներում բացակայում է, և այդ երկիրը ստեղծել են ռուս նվաճողները՝ իրենց կողմից գրավված տարածքում հայերի վերաբնակեցման ճանապարհով (**Мелконян А., 2022**):

Հետևաբար, կարող ենք նշել օբյեկտիվ դասագրքերի և ձեռնարկների ստեղծման կարևորությունը սերնդի դաստիարակության առումով, ինչը նաև կարևոր է ազգամիջյան տարաձայնություններից խուսափելու համար (**Мелконян А., 2022**):

Հայկական ճարտարապետությունն ուսումնասիրող կազմակերպության (RAA) երևանի գրասենյակի պատասխանատու Մամվել Կարապետյանը գտնում

էր. «Եթե ստեղծվեն ազգային դպրոցին վայել դասագրքեր, որոնցով աշակերտներին ուսուցանեն և դաստիարակեն առաջին դասարանից, տասը տարին բավական է քաղաքացիական նկարագրով առաջին սերունդը դաստիարակելու համար: Այդ շրջանավարտներն ապագայում կքաշեն այս երկրի հոգսը, կդառնան երկրի տերերը» (<https://www.hayagitaran.am/2014/03/id-4333.html>):

4. Ուսուցիչ և մեթոդ

Բազմիցս խոսվում է, որ տեխնիկական առաջընթացը ձևավորել է նոր դպրոց՝ նոր տեխնիկական հազեցվածությամբ ու նոր կրթական պահանջներով: Այսօրվա մանկավարժությունը մշակել է բազմաթիվ մեթոդներ, որոնք կիրառվում են մեր դպրոցներում: Իսկ ով՞ է այդ ամենի կրողն ու փոխանցողը, դրանցով ուսուցանողը, իհարկե ուսուցիչը: Այսօր ուսուցչին օգնում են բազմաթիվ տեխնիկական միջոցներ, իսկ պարագաների բացակայության դեպքում դարձյալ ուսուցիչն է որոնում-գտնում այլընտրանքային միջոցներ, կամ էլ մնալով միայնակ այդ կարևորագույն հարցի ճանապարհին՝ ստիպված է լինում կամա թե ակամա հենվել աշակերտի զգայական կողմի վրա, ինչը մեծապես զգացվում է «Պատմություն», «Գրականություն» և այլ ուսումնական առարկաների դեպքում:

Նույն իրավիճակն է մեթոդների ընտրության դեպքում, երբ ուսուցչն ինքն է կանխորոշում՝ ինչ կերպ առաջնորդվել դասապրոցեսի ժամանակ: Երբեմն հակասություն է առաջանում Ազգային դպրոցի մոդելի և դրա գործադրման միջև, երբ ուսուցիչն անցնելով երկարատև վերապատրաստում, շարունակում է առաջնորդվել նախկին մեթոդներով: Հարց է առաջանում՝ ո՞վ է թերացել, ուսուցիչ՞ը, կրթական վարչական ապարատ՞ը, թե՞ մեղավորներ փնտրենք այլուր:

Կա մի փաստ. ուսուցչի առաքելությունն է դառնում ոչ միայն գիտելիք տալը: Մանկավարժության գլխավոր խնդիրը դառնում է ուսուցչի և սովորողի միասին աշխատելու և փոխվստահելի մթնոլորտ ստեղծելու համար համապատասխան պայմանների ու հնարավորությունների ստեղծումը:

Այսօր ուսուցիչներ պատրաստող թիվ մեկ ԲՈՒՀ-ի՝ (Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան)

գիտաշխատողները նշում են, որ ապագա ուսուցիչը պետք է կարողանա ինքնուրույն մտածել և բացահայտել սեփական առաքելության զգացումը, կանխատեսել և զգալ մարտահրավերները, իմանալ դրանց հաղթահարելու, դիմակայելու ու դրանց հարմարվելու ճանապարհները: Այսինքն՝ ձևավորել արհեստավարժ մանկավարժ: Այս մոտեցումը փոխում է ապագա ուսուցիչների պատրաստման կառուցվածքը: Միասնական, համերաշխ, ընդհանուր նպատակներ, երջանիկ ու արժանապատիվ ապագա ունեցող հասարակություն ստեղծելու համար անհրաժեշտ է վերաիմաստավորել մանկավարժության և կրթության առաքելությունը, գործառույթներն ու նպատակները, փոխակերպել ուսուցչի դերն ու մասնագիտությանը ներկայացվող պահանջները (**Թփուզյան Ա., 2023**): Այս համատեքստում, բնականաբար, նոր խնդիրներ ու մարտահրավերներ են դրվում մանկավարժության առջև:

Հետևաբար, առաջին պլան են մղվում այն մեթոդները, որոնք բացահայտում են հայտնին ու անհայտը միջառարկայական, խնդրահենք, գիտելիքահեն համագործակցային ուսուցման կազմակերպման միջոցով: Մեթոդներ, որոնք ձևավորում են քննական-վերլուծական և ինքնուրույն մտածողությունը, ինքնաճանաչողությունը, կանխատեսելու, նախագծելու, մոդելավորելու, միասին և ինքնուրույն մտածելու, միմյանցից սովորելու և միմյանց սովորեցնելու, երկխոսություն ծավալելու, կոնկրետ հիմնախնդիր հետազոտելու և դրա լուծումներն առաջարկելու հմտությունները (**Թփուզյան Ա., 2023**): Սրանք առաջին հայացքից կարող են պարզապես բառերի կույտ թվալ, բայց անդրադառանալով դրանցից յուրաքանչյուրին առանձին-առանձին՝ հասկանում ենք, որ ուսուցիչը պետք է և կարող է լինել ամենաանփոխարինելի միջնորդը գիտելիքի և աշակերտի միջև:

Այսպիսով, Ազգային դպրոցի կազմակերպումը ենթադրում է ոչ միայն անհրաժեշտ գործիքակազմ, այլև կազմակերպչական հսկայական աշխատանք: Հետևաբար, նշված հիմնադրույթների իրագործումը թողնել զուտ դպրոցի ու ուսուցչի ուսերին, ճիշտ չէ:

Այսպիսով, հաշվի առնելով պետականության, ազգային անվտանգության և ազգային կրթական համակարգի վերոնշյալ սերտ փոխկապվածությունը՝ վստահ ենք, որ պետք է խուսափել և պաշտպանվել ազգային կրթական համակարգը ցնցող բոլոր արտաքին և ներքին գործոններից: Կարծում ենք, որ ցանկացած հիմնարար փոփոխություն կրթական համակարգում պետք է իրականացվի զգուշորեն. չհիմնավորված ռիսկայնությունը, չարդարացված արագությունը, չհաշվարկված կանխատեսելի և անկանխատեսելի հետևանքները կործանարար կարող են լինել մեր մեծ ազգի, հետևաբար նաև՝ մեր փոքր պետության համար:

Հետազոտության արդյունքների հիման վրա մշակվել են առաջարկություններ

1. Ցանկացած հիմնարար որոշում կայացնել ըստ անհրաժեշտության ձևավորված միջգերատեսչական մասնագիտական խմբում իրականացված կառուցողական քննարկումների արդյունքում: Հաճելի անհրաժեշտություն կլինի, եթե նման քննարկումներին մասնակցեն նաև դպրոցահասակ սերդի հետ աշխատող տարբեր մասնագետներ:
2. Պետությունն իր վարած քաղաքականությամբ պարտավոր է աջակից լինել այդ ամենին՝ ապահովելով որոշակի պայմաններ: «Կրթության մասին» ՀՀ օրենքով ամրագրված է, որ կրթության բնագավառում պետական քաղաքականության հենքն Ազգային դպրոցն է, որի գլխավոր նպատակը մասնագիտական պատշաճ պատրաստվածություն ունեցող և համակողմանիորեն զարգացած, հայրենասիրության, պետականության և մարդասիրության ոգով դաստիարակված անձի ձևավորումն է (**«Կրթության մասին» ՀՀ օրենք, 14.04.1999**): Վերոնշյալ ձևակերպումը հիմնավորում է մտահոգություններն այն մասին, թե սերնդի հետ ինչպիսի մասնագետ է աշխատում. ինչպիսին է նրա մասնագիտական պատրաստվածության մակարդակը, արժեհամակարգային դիրքորոշումը: Հետևաբար ծագում է տրամաբանական մի հարց՝ ինչպես հայտնաբերել համակողմանիորեն զարգացած ազգային մանկավարժին: Կարծում ենք, որ հարկ է վերանայել ուսուցչին աշխատանքի ընդունելու կարգը: Այդ գործընթացը պետք է

իրականացվի դպրոցից դուրս և ներառի ոչ միայն անձի իմացական մակարդակի, այլ նաև՝ հոգեբանական և արժեհամակարգային դիագնոստիկան: Իսկ թե սա ի՞նչ գործիքներով և ինչպե՞ս պետք է իրականացնել՝ համապատասխան մասնագետների քննարկելիք հարցն է:

3. Ազգային ամուր գաղափարախոսական հիմք ստեղծելու համար առաջարկում ենք վերանայել սերնդին ազգային էպոսը՝ «Սասնա Շռերը», ներկայացնելու և մեկնաբանելու մոդեցումները՝ առավելապես շեշտադրելով վերջինիս ազգային գաղափարախոսական բովանդակությունը: Էպոսի ուսուցումը իրականացնել պարտադիր կրթության բոլոր մակարդակներում՝ համապատասխանեցնելով այն սովորողի տարիքային ցենզին:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ազգային դպրոց ստեղծելով՝ մենք բարձրացնում ենք ազգի որակը, ամրապնդում նրա մեջ հայրենասիրության, միասնականության և ազգային ինքնության գիտակցումը, ստեղծում մի սերունդ, որն առաջնորդվում է իր ազգային առանձնահատկությունները կարևորելու, դրանք պահպանելու անհրաժեշտության գիտակցությամբ:

Ազգային մտածողությամբ սերունդ դաստիարակելը կարևոր է մեր երկրի համար, քանի որ հիմնականում թշնամի երկրներով շրջապատված, առ այսօր տարածքի ու գոյության կռիվ մղող մեր ժողովուրդն ունի բազմաթիվ չլուծված խնդիրներ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. **Աթոյան Վ. (2014)**, Ազգային անվտանգության հիմնախնդիրներ (դասախոսություններ), Երևան, «Տնտեսագետ» հրատ.:
2. **Դոլուխանյան Ա. (2023)**, Հայ հին, միջնադարյան և մերօրյա մանկավարժության ընդհանրությունները և պարտադիր պահանջները, «Բարձրագույն մանկավարժական կրթության հիմնախնդիրները և զարգացման հեռանկարները» խորագրով միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Երևան, Խ.Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ հրատ.:
3. **Եղիազարյան Ս. (2023)**, Հայրենասիրությունը գիտելիքահեն կրթության հիմքում, «Բարձրագույն մանկավարժական կրթության հիմնախնդիրները և

զարգացման հեռանկարները» խորագրով միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Երևան, Խ.Արմվյանի անվան ՀՊՄՀ հրատ.:

4. **Թովուզյան Ա. (2023)**, Մանկավարժության զարգացման ժամանակակից հիմնախնդիրներ, «Բարձրագույն մանկավարժական կրթության հիմնախնդիրները և զարգացման հեռանկարները» խորագրով միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Երևան, Խ.Արմվյանի անվան ՀՊՄՀ հրատ.:
5. «**Կրթության մասին» ՀՀ օրենք (14.04.1999)**, հոդված 4, կետ 1, ընդունվել է Ազգային ժողովի կողմից, ՀՕ-297:
<https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=68299>
6. **Мелконян А. (2022)**, Проблемные вопросы в школьных учебниках истории Армении // Электронный научно-образовательный журнал «История». – 2022, Т. 13, Выпуск 12 (122). Часть II. URL: <https://history.jes.su/s207987840024067-2-1/>
7. **Ազգային Դպրոց**, By Vahagnakanch.
<https://vahagnakanch.wordpress.com/2008/06/06/%D5%A1%D5%A6%D5%A3%D5%A1%D5%B5%D5%AB%D5%B6-%D5%A4%D5%BA%D6%80%D5%B8%D6%81/>
8. <https://www.hayagitaran.am/2014/03/id-4333.html>

REFERENCES

1. **Atoyan V. (2014)**, Azgayin anvtangowt'yan himnaxndirner (dasaxosowt'yownner) /National Security Issues (Lectures)*/, Yerevan, “Tndesaget” ed.
2. **Dolukhanyan A. (2023)**, Hay hin, mijnadaryan & mero'rya mankavarjhowt'yan y'ndhanrowt'yownnery' & partadir pahanjner' /The Commonalities and Mandatory Requirements of Armenian Ancient, Medieval, and Modern Pedagogy/, Proceedings of the International Conference on “Issues in Higher Pedagogical Education and

Prospects for Development", Yerevan, Kh. Abovian Yerevan State Pedagogical University Publishing.

3. **Yeghiazaryan S. (2023)**, Hayrenasirowt'yowny' giteliqahen krt'owt'yan himqowm /Patriotism as the Foundation of Knowledge-Based Education/, Proceedings of the International Conference on "Issues in Higher Pedagogical Education and Prospects for Development", Yerevan, Kh. Abovian Yerevan State Pedagogical University Publishing.
4. **Topuzyan A. (2023)**, Mankavarjhowt'yan zargacman jhamanakakic himnaxndirner /Contemporary Issues in the Development of Pedagogy/, Proceedings of the International Conference on "Issues in Higher Pedagogical Education and Prospects for Development", Yerevan, Kh. Abovian Yerevan State Pedagogical University Publishing.
5. «Krt'owt'yan masin» HH o'renq /Law of the Republic of Armenia on Education/ (14.04.1999), Article 4, Point 1, adopted by the National Assembly on 14.04.1999, HO-297:
<https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=68299>
6. **Melkonyan A. (2022)**, Problemnyye voprosy v shkol'nykh uchebnikakh istorii Armenii /Problematic Issues in Armenian History Textbooks // Elektronnyy nauchno-obrazovatel'nyy zhurnal "Istoriya". – 2022. – T. 13. – Vypusk 12 (122). Chast' II. URL: <https://history.jes.su/s207987840024067-2-1/>
7. **Azgayin Dproc/ National School/** By Vahagnakanch.
<https://vahagnakanch.wordpress.com/2008/06/06/%D5%A1%D5%A6%D5%A3%D5%A1%D5%B5%D5%AB%D5%B6-%D5%A4%D5%BA%D6%80%D5%B8%D6%81/>](<https://vahagnakanch.wordpress.com/2008/06/06/%D5%A1%D5%A6%D5%A3%D5%A1%D5%B5%D5%AB%D5%B6-%D5%A4%D5%BA%D6%80%D5%B8%D6%81/>)
8. <https://www.hayagitaran.am/2014/03/id-4333.html>

Hasmik Amirjanan, Diana Margaryan

The National school as the basis of education and national security

Conclusion

Key words and expressions: National school, state, national education, method, teacher, challengers, technical progress educational requirements.

The article presents the role of the National school in the preservation of national education and ensuring national security: basic concepts, components, directions and methods. The issues related to the role of the National School in ensuring national identity and security in the context of global globalization are considered. Educating a generation with a national mindset is crucial for our country, as our people—largely surrounded by hostile states and still engaged in a struggle for territory and survival—face numerous unresolved challenges.

On the path toward the formation of the National School, we have identified the following factors: global scientific and technological progress, patriotism, the importance of the textbook, the teacher, and teaching methodology. By creating a National School, we enhance the quality of the nation, strengthen the awareness of patriotism, unity, and national identity, and form a generation guided by an understanding of the importance of valuing and preserving its national characteristics.

In the course of our research, we came to the conclusion that in fact, the creation of a National school is a complex process due to many factors. His organization requires not only the necessary tools, but also a lot of organizational work. Therefore, the state is obliged by its policy to support all this.

Асмик Амирджанян, Диана Маргарян

Национальная школа как основа образования и национальной безопасности

Заключение

Ключевые слова и выражения: Национальная школа, государство, национальное образование, метод, учитель, вызов, технический прогресс, образовательные требования.

В статье представлены роль Национальной школы в сохранении национального образования и обеспечения национальной безопасности: основные концепции, компоненты, направления и методы. Рассматриваются вопросы, касающиеся роли Национальной школы в обеспечении национальной идентичности и безопасности в контексте глобальной глобализации. Воспитание поколения с национальным мышлением имеет важное значение для нашей страны, поскольку наш народ, в основном окружённый враждебными государствами и по сей день ведущий борьбу за территорию и существование, имеет множество нерешённых проблем.

На пути формирования Национальной школы мы выделили следующие факторы: мировой научно-технический прогресс, патриотизм, важность учебника, учитель и метод. Создавая Национальную школу, мы повышаем качество нации, укрепляем в ней осознание патриотизма, единства и национальной идентичности, формируя поколение, которое руководствуется осознанием важности своих национальных особенностей и необходимости их сохранения.

В ходе наших исследований мы пришли к выводу, что на самом деле создание Национальной школы-сложный процесс, обусловленный множеством факторов. Его организация требует не только необходимого инструментария, но и огромной организационной работы. Следовательно, своей политикой государство обязано поддерживать все это.

Հասմիկ Ամիրջանյան - ՀՀ ԳԱԱ, պատմության ինստիտուտ, ավագ գիտաշխատող, պ.գ.թ., «Արգենտինյան Հանրապետություն» թիվ 76 դպրոցի պատմության ուսուցչուհի: Գիտական հետաքրքրությունները՝ նոր շրջանի պատմություն, ժողովրդագրության հարցեր, հայ-վրացական հարաբերություններ, հայ եկեղեցու պատմություն, ժամանակակից մանկավարժության հիմնախնդիրներ: Հեղինակ է շուրջ 60 գիտական հոդվածների: Մասնակից է հանրապետական և միջազգային շուրջ 40 գիտաժողովների: amirjanyan.hasmik@rambler.ru

Դիանա Մարգարյան - «Արգենտինյան Հանրապետություն» թիվ 76 դպրոցի ուսուցչուհի, դասվար: Գիտական հետաքրքրությունները՝ ժամանակակից մանկավարժության հիմնախնդիրներ, հայոց պատմություն, իրավունք: dianmargaryan@gmail.com

Асмик Амирджанян – Национальная академия наук, старший сотрудник, к.и.н. Учитель истории в начальной школе N 76, «Аргентинская Республика». Научные интересы: новая история, демографические вопросы, армяно-грузинские отношения, история армянской церкви, проблемы современного педагогического образования. Автор около 60 статей. Участник около 40 республиканских и международных научных конференций.

Диана Маргарян - Учитель в начальной школе N 76, «Аргентинская Республика». Научные интересы: проблемы современного педагогического образования, история Армении, права. dianmargaryan@gmail.com

Hasmik Amirjanyan – The Nationale Academy of Sientific, p.d.h., History teacher ot Yerevan "Argentinayan Hanrapetutyun" School N 76. Sientific interests-New History, demographic issus, Armenian-georgian rileations, history o Armenian churche, Issues in Modern Pedagogy. Author of about 60 articles. Participated in about 40 national and international scientific conferences.

Diana Margaryan - Teacher ot Yerevan "Argentinayan Hanrapetutyun" School N 76. Sientific interests-Issues in Modern Pedagogy, Armenian History, law. dianmargaryan@gmail.com

Խմբագրություն է ուղարկվել 05.11.2025թ.

Հանձնարարվել է գրախոսության 11.11.2025թ.

Հրատարակման է ներկայացվել 14.01.2026թ.